

آگاهی دانشجویان و اساتید خانم دانشگاه‌های اراک درباره اهدای خون سالم

اکبر هاشمی طیر^۱، امیر الماسی حشینی^۲، ناصر امیری زاده^۳

چکیده

سابقه و هدف

زنان از نظر عفونت‌های قابل انتقال از راه خون در مقایسه با مردان، جمعیت سالم‌تری هستند لذا تشویق زنان جهت اهدای خون اهمیت ویژه‌ای دارد. هدف این مطالعه ارزیابی میزان آگاهی دانشجویان و اساتید خانم شهر اراک درباره شرایط اهدای خون سالم بود.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه مقطعی، ۶۱۷ نفر از دانشجویان و اساتید خانم دانشگاه‌های اراک به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و اطلاعات مورد نیاز پیرامون مشخصات فردی، انگیزه و آگاهی فرد درباره اهدای خون به وسیله پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS ۱۶ و آزمون‌های t ، من‌ویتنی و دقیق فیشر استفاده شد.

یافته‌ها

۶/۴٪ دانشجویان و ۲۵٪ اساتید خانم سابقه اهدای خون داشتند. دو گروه، انگیزه اصلی اهدای خون را نجات جان بیماران و مانع اصلی برای اهدای خون را کم خونی می‌دانستند. میزان آگاهی در هر دو گروه پایین بود. نتایج نشان داد که بین تحصیلات مادر و سابقه اهدای خون با میزان آگاهی فرد از لحاظ آماری ارتباط معنادار وجود داشت ($p=0/001$ ، $p=0/04$).

نتیجه‌گیری

درصد قابل توجهی از زنان سطح آگاهی پایینی درباره اهدای خون دارند. بر اساس این پژوهش پیشنهاد می‌گردد آموزش در خصوص اهمیت اهدای خون در زنان در سطح وسیع صورت گیرد.

کلمات کلیدی: اهدای خون، زنان، آگاهی

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۲/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۱/۷/۲۳

۱- مؤلف مسؤول: کارشناس ارشد هماتولوژی - دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک - اراک - ایران - صندوق پستی: ۷۲۳۳۴-۱۲۴۵۶

۲- کارشناس ارشد اپیدمیولوژی - دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی اراک - اراک - ایران

۳- PhD هماتولوژی - استادیار مرکز تحقیقات انتقال خون - مؤسسه عالی آموزشی و پژوهشی طب انتقال خون - تهران - ایران

مقدمه

مناسب‌ترین و سالم‌ترین روش اهدای خون، اهدای داوطلبانه می‌باشد (۱). طبق اعلام سازمان جهانی بهداشت، نیاز به خون و فرآورده‌های خونی در بیماران افزایش پیدا کرده و میزان اهدای خون جوابگوی تقاضای بیماران نمی‌باشد، بنابراین لازم است اهداکنندگان با اهمیت این موضوع آشنا شوند چون بدون مشارکت آنان، تامین خون سالم غیر ممکن خواهد بود (۲). با توجه به این که میزان شیوع بسیاری از عوامل خطر ساز نظیر عفونت‌های منتقله از راه خون در میان زنان کمتر از آقایان می‌باشد، اهداکنندگان زن می‌توانند یکی از مهم‌ترین داوطلبان اهدای خون باشند اما با وجود این که نیمی از جمعیت کشور ما را زنان تشکیل می‌دهند، ولی مشارکت آن‌ها در امر اهدای خون، کم است. میزان مشارکت آنان در امر اهدای خون ۱۵٪ تعیین شده ولی این میزان در کشورهای پیشرفته هم چون فرانسه به مرز ۵۰٪ هم رسیده است (۳). این در حالی است که بسیاری از زنان که از عوارض مامایی رنج می‌برند، دسترسی کافی به خون و فرآورده‌های سالم ندارند (۴). بنابراین می‌توان با افزایش اطلاعات عمومی و ارتقای سطح فرهنگ اهدای خون، آمار مراجعین خانم جهت اهدای خون را افزایش داد. از آن جایی که دانشجویان و اساتید از اقشار تحصیل کرده و روشن فکر جامعه محسوب می‌شوند لذا اهمیت آگاهی این قشر دو چندان می‌گردد. با توجه به این عوامل بر آن شدیم تا در راستای بررسی عوامل مؤثر در امر اهدای خون، به بررسی آگاهی و دیدگاه اساتید و دانشجویان خانم درباره اهدای خون سالم بپردازیم.

مواد و روش‌ها

پژوهش انجام شده یک مطالعه مقطعی (توصیفی - تحلیلی) بود که بر روی ۶۱۷ نفر از دانشجویان و اساتید خانم شهر اراک انجام گرفت. برای انتخاب نمونه‌ها از هر کدام از دانشگاه‌های علوم پزشکی، علوم پایه و آزاد، با استفاده از شماره دانشجویی و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، تقریباً ۲۰۰ نفر از بین کل دانشجویان انتخاب شدند. اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه که حاوی

۳۹ سؤال (۹ سؤال اطلاعات فردی، ۱۲ سؤال اختصاصی و ۱۸ سؤال مربوط به انگیزه فرد) بود جمع‌آوری گردید. رویی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی شد و این مقدار ۰/۷۱ به دست آمد که نشانگر اعتبار قابل قبول پرسشنامه می‌باشد. اطلاعات فردی شامل جنس، سن، رشته و مقطع تحصیلی، دانشگاه محل تحصیل، میزان تحصیلات و شغل والدین، سابقه اهدای خون و حجامت بود. افرادی که سابقه اهدای خون داشتند، سؤالات مربوط به علل اهدا و افراد بدون سابقه اهدا، سؤالات مربوط به علل عدم اهدا را تکمیل نمودند. سؤالات اختصاصی نیز پیرامون آگاهی فرد از شرایط اهدای خون شامل حداقل و حداکثر سن اهدا، حداقل وزن، حجم یک واحد خون، زمان متوسط خونگیری و غیره بود. در قسمت آگاهی، پاسخ سؤالات به صورت چند گزینه‌ای و نمره فرد بین صفر تا ۱۲ محاسبه می‌شد و فرد بر حسب این نمره در یکی از گروه‌های با آگاهی ضعیف، متوسط و خوب قرار گرفت. تجزیه و تحلیل اطلاعات با آزمون‌های کولموگروف - اسمیرنوف، آزمون تی، من ویتنی، آزمون دقیق فیشر، ANOVA و کروسکال والیس با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ انجام شد و سطح معناداری نیز کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

میانگین سنی دانشجویان خانم $21/6 \pm 3/5$ سال و میانگین سنی اساتید $30/4 \pm 9/4$ سال بود. ۵۶/۵٪ از دانشجویان و ۸۵٪ اساتید سابقه اهدای خون در فامیل داشتند و بین دو گروه اختلاف معنادار آماری مشاهده شد ($p=0/01$). سابقه اهدای خون برای یک بار و بیش از یک بار در بین دانشجویان به ترتیب ۵/۶٪ و ۰/۸٪ و در بین اساتید به ترتیب ۲۰٪ و ۵٪ بود. علل تمایل و عدم تمایل به اهدای خون در افراد تحت مطالعه بررسی شد (جدول ۱). ۸۱/۴٪ افراد در دو گروه انگیزه اصلی اهدای خون را نجات بیماران نیازمند اعلام نمودند. در بین افرادی که سابقه اهدای خون نداشتند، مهم‌ترین علت عدم انگیزه خانم‌ها برای اهدای خون کم خونی خانم‌ها بوده است. در این بررسی میانگین نمره آگاهی برای دانشجویان

جدول ۱: توزیع فراوانی دلایل اهدا و عدم اهدای خون در دو گروه تحت مطالعه

متغیر	کاملاً موافقم تعداد(درصد)	تا حدی موافقم تعداد(درصد)	نظری ندارم تعداد(درصد)	تا حدی مخالفم تعداد(درصد)	کاملاً مخالفم تعداد(درصد)
دلایل اهدا	آگاه شدن از وضعیت سلامتی خود	۲۶ (۶۰/۵)	۱۴ (۳۲/۶)	۳ (۷)	-
	نجات جان سایر انسان‌ها	۳۵ (۸۱/۴)	۷ (۱۶/۳)	۱ (۲/۳)	-
	کاهش رخداد بیماری‌های قلبی عروقی	۲۳ (۵۳/۵)	۱۱ (۲۵/۶)	۹ (۲۰/۹)	-
	انجام وظیفه دینی	۱۷ (۳۹/۵)	۱۶ (۳۷/۲)	۶ (۱۴)	۳ (۷)
	انجام وظیفه ملی	۱۱ (۲۵/۶)	۲۰ (۴۶/۵)	۳ (۷)	۶ (۱۴)
	احساس آرامش روحی روانی	۲۷ (۶۲/۸)	۱۲ (۲۷/۹)	۴ (۹/۳)	-
دلایل عدم اهدا	کم خونی	۱۹۲ (۳۴/۵)	۱۹۹ (۲۱/۴)	۸۱ (۱۴/۶)	۹۲ (۱۶/۵)
	مخالفت والدین یا همسر	۷۷ (۱۴/۲)	۷۹ (۱۴/۶)	۸۷ (۱۶/۱)	۱۸۷ (۳۴/۶)
	ترس از سرنگ و آمپول	۴۸ (۸/۸)	۷۷ (۱۴/۲)	۸۲ (۱۵/۱)	۲۳۳ (۴۲/۸)
	عدم اطلاع از شرایط اهدای خون	۹۸ (۱۸/۲)	۱۰۵ (۱۹/۵)	۱۱۶ (۲۱/۵)	۱۱۷ (۲۱/۷)
	عدم دسترسی به پایگاه انتقال خون	۳۸ (۷)	۶۵ (۱۲)	۸۸ (۱۶/۲)	۲۰۰ (۳۶/۹)
	ترس از عوارض جانبی اهدای خون	۶۵ (۱۱/۹)	۹۵ (۱۷/۴)	۱۱۰ (۲۰/۱)	۱۶۰ (۲۹/۳)
	ترس از ابتلا به ایدز	۳۰ (۵/۵)	۶۶ (۱۲/۱)	۶۷ (۱۲/۳)	۲۴۶ (۴۵/۱)
	اهدای منجر به کم خونی می‌گردد	۵۰ (۹/۲)	۹۲ (۱۶/۹)	۱۰۰ (۱۸/۴)	۱۵۴ (۲۸/۳)
	نداشتن وقت کافی	۴۹ (۹)	۸۵ (۱۵/۶)	۱۱۴ (۲۰/۹)	۱۷۲ (۳۱/۶)
	اهدای خون منجر به ضعف بدنی می‌شود	۸۹ (۱۶/۳)	۹۹ (۱۸/۲)	۱۰۵ (۱۹/۳)	۱۲۰ (۲۲)
	به دلیل سیکل ماهیانه قادر به اهدا نیستند	۸۶ (۱۵/۶)	۱۰۵ (۱۹/۱)	۱۱۹ (۲۱/۶)	۱۲۶ (۲۲/۹)
	فواید بهتر حجامت نسبت به اهدای خون	۲۴ (۴/۵)	۳۷ (۶/۹)	۱۴۰ (۲۶)	۲۱۷ (۴۰/۳)
	ترس از نتایج آزمایش‌ها	۳۷ (۶/۸)	۴۷ (۸/۶)	۸۹ (۱۶/۲)	۲۲۹ (۴۱/۸)

بحث

با توجه به این که با گذشت زمان نیاز به خون و فرآورده‌های خونی سالم در بیماران افزایش پیدا می‌کند، جذب زنان به عنوان داوطلب اهدای خون ضروری می‌باشد. در کشور ایران نسبت اهداکنندگان مرد به زن ۹ برابر بوده و این در حالی است که در اکثر کشورهای غربی، این میزان برابر با یک می‌باشد. اهدای داوطلبانه خون به عوامل متعددی هم‌چون آگاهی، نگرش و اعتقادات فرد درباره اهدای خون بستگی دارد. در مطالعه

۲/۳ ± ۲/۸ و برای اساتید ۲/۰۱ ± ۲/۹ تعیین شد و اختلاف آماری معناداری میان سطح آگاهی در دو گروه مشاهده نشد.

هم‌چنین نشان داده شد که رابطه میزان تحصیلات مادر و داشتن سابقه اهدای خون با میزان آگاهی فرد از لحاظ آماری معنادار می‌باشد در حالی که ارتباطی بین دانشگاه محل تحصیل، شغل والدین و سابقه اهدای خون در فامیل با میزان آگاهی فرد مشاهده نشد (p= ۰/۰۴)، (p= ۰/۰۰۱).

حاضر تنها ۶/۴٪ دانشجویان و ۲۵٪ اساتید خانم سابقه اهدای خون داشتند. در مطالعه شهشهانی و همکارانش، ۱۵٪ از افراد تحت مطالعه خون اهدا کرده بودند (۵). در مطالعه حاضر اکثر دانشجویان آگاهی ضعیفی از شرایط اهدای خون داشتند و تنها ۱۱/۴٪ دانشجویان و ۲۱/۱٪ اساتید آگاهی خوبی داشتند. در مطالعه شهشهانی میانگین نمره آگاهی زنان حدود $1/2 \pm 5/35$ بود. در پژوهش حاضر بین تحصیلات مادر و میزان آگاهی دانشجویان خانم، ارتباط معنادار آماری وجود داشت به این صورت که سطح سواد بالاتر مادران با آگاهی بهتر از شرایط اهدای خون در دانشجویان همراه بود و هم‌چنین گروهی که سابقه اهدای خون داشتند نسبت به سایر افراد آگاهی بیشتری داشتند. هم‌چنین نشان داده شد که مهم‌ترین انگیزه اهدای خون، حس نوع‌دوستی و نجات جان بیماران می‌باشد و این نگرش مثبت می‌تواند غربالگری صحیح اهداکنندگان را آسان‌تر نماید. اکثریت افراد بر این باورند که کم‌خونی یکی از عوامل اصلی منع اهدای خون در خانم‌ها می‌باشد که این نتیجه با نتایج مطالعه‌های گذشته مطابقت دارد (۶، ۷). دلایل متعددی برای کم‌بودن میزان اهدای خون در میان زنان وجود دارد از جمله این که اهدای خون مستمر توسط خانم‌ها در اغلب موارد منجر به کم‌خونی می‌گردد. در مطالعه شهشهانی نشان داده شد

که تقریباً ۵۰٪ زنانی که برای اولین بار جهت اهدای خون مراجعه می‌نمایند، کاهش آهن ذخیره‌ای داشته‌اند و تنها یک بار سابقه اهدای خون باعث شیوع آنمی فقر آهن در آن‌ها می‌شود (۸). در یک مطالعه، به کم‌خونی، حاملگی و ترس به عنوان موانع اصلی اهدای خون در خانم‌ها اشاره شده است و لازم است تقویت سطح آگاهی و نگرش جامعه زنان در خصوص اهدای خون سالم در اولویت برنامه‌های آموزشی قرار گیرد (۹). به نظر می‌رسد استفاده خوب و گسترده از رسانه‌های جمعی، سطح آگاهی و نگرش جامعه زنان را نسبت به شرایط اهدای خون سالم تقویت می‌کند.

نتیجه‌گیری

درصد قابل توجهی از زنان سطح آگاهی کمی درباره اهدای خون دارند. این موضوع نیاز به آموزش، فرهنگ‌سازی صحیح و ایجاد انگیزه از طریق انتشار اطلاعات مربوط به اهدای خون دارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند تا از معاون پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک به خاطر تأمین هزینه این طرح تحقیقاتی با کد مصوب ۵۶۵، تشکر و قدردانی نمایند.

References :

- Gharehbaghian A, Vafaie N. Research collection of Iranian Blood Transfusion Organization. Tehran: Zohd Publication; 2005. p. 113. [Farsi]
- World Health Organization. World health day 2000: Strategies for safe blood. Available from: http://209.61.208.233/en/Section260/Section600/Section605_2708.htm.
- Javadzadeh Shahshahani H, Yavari MT, Attar M, Ahmadiyeh MH. Knowledge, attitude and practice study about blood donation in the urban population of Yazd, Iran, 2004. *Transfus Med* 2006; 16(6): 403-9.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. An overview of blood donation in france. Donor Recruitment International newsletter 2005; 93: 6-7.
- Javadzadeh Shahshahani H. Why don't women volunteer to give blood? A study of knowledge, attitude and practice of women about blood donation, Yazd, Iran, 2005. *Transfus Med* 2005; 17(6): 451-4.
- Mousavi F, Tavabi AA, Golestan B, Ammar-Saeedi E, Kashani H, Tabatabaei R, et al. Knowledge, attitude and practice towards blood donation in Iranian population. *Transfus Med* 2011; 21(5): 308-17.
- Mahmoodizadeh F, Mortazavi Y. Evaluation of the awareness of students in Zanjan universities about blood donation eligibility criteria. *Sci J Iran Blood Transfus Organ* 2008; 5(3): 195-202. [Article in Farsi]
- Javadzadeh Shahshahani H, Attar M, Taher Yavari M. A study of the prevalence of iron deficiency and its related factors in blood donors of Yazd, Iran. *Transfus Med* 2003; 15(4): 287-93.
- Hupfer ME, Taylor DW, Letwin JA. Understanding Canadian student motivations and beliefs about giving blood. *Transfusion* 2005; 45(2): 149-61.

Short Communication

Knowledge of female students and teachers in Arak universities about safe blood donation

Hashemi Tayer A.¹, Almasi Hashiani A.², Amirizadeh N.³

¹*School of Paramedicine, Arak University of Medical Sciences, Arak, Iran*

²*School of Health, Arak University of Medical Sciences, Arak, Iran*

³*Blood Transfusion Research Center, High Institute for Research and Education in Transfusion Medicine, Tehran, Iran*

Abstract

Background and Objectives

Women population compared with men is at lower risk of blood-transmitted infections; therefore, encouraging women to donate blood is very significant. The aim of this study was to assess the level of knowledge of Arak female students and teachers about safe blood donation criteria.

Materials and Methods

In this cross-sectional study, 617 female students and teachers were selected by random sampling method and the data on demographic characteristics, motivation, and individual awareness about blood donation were collected by questionnaires. Finally, the data were analysed by SPSS 16 software.

Results

Out of the total number of the female students, 6.4% and 25% of teachers had the previous history of blood donation. The most important motivation for blood donation in both groups was to save patients and the most important barrier for blood donation was anaemia. Knowledge levels were low in both groups. The results showed a meaningful relationship between maternal education ($p=0.04$) and the history of blood donation ($p=0.001$) with knowledge levels.

Conclusions

A significant percentage of females have a low knowledge about blood donation. Based on the findings of the present survey, it is recommended that training about the importance of blood donation in females be promoted extensively.

Key words: Blood Donation, Female, Knowledge

Received: 11 Mar 2012

Accepted: 14 Oct 2012

Correspondence: Hashemi Tayer A., MSc of Hematology. School of Paramedicine, Arak University of Medical Sciences.

P.O.Box: 12456-72334, Arak, Iran. Tel: (+98861) 4173526; Fax: (+98861) 4173526

E-mail: hashemiakbar@arakmu.ac.ir